

รายงานผลการประเมิน

EDP Class of Year 2019 Domestic Field Trip

วันที่มาศึกษาดูงาน : วันที่ 18-20 มกราคม พ.ศ. 2562

พื้นที่ดูงาน : โครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการปลูกป่า

ถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ บ้านปางมะหัน จ.เชียงราย

1.จำนวนผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน : ผู้มาศึกษาดูงาน 72 คน ตอบแบบประเมิน 61 คน (85%)

2.ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

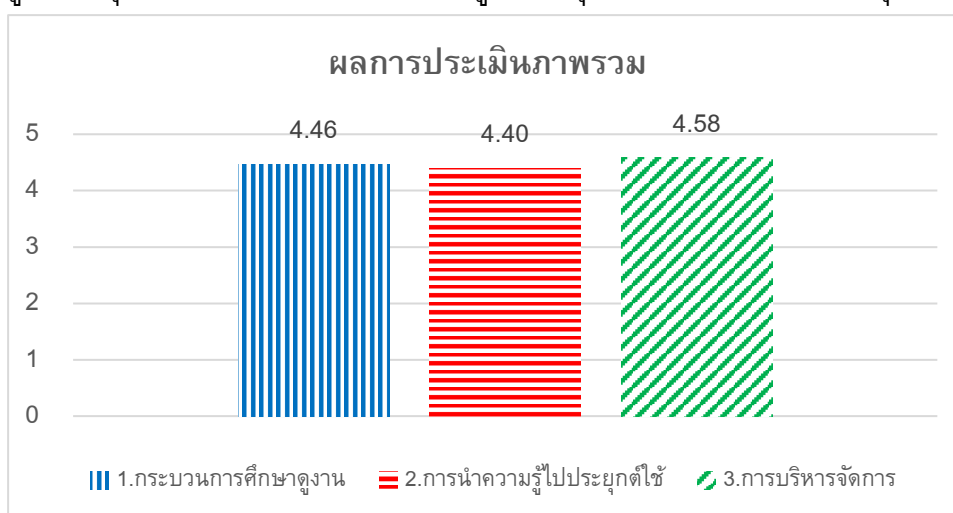
จากผลการประเมินพบว่า เป็นเพศชาย 32 คน (ร้อยละ 52) และเพศหญิง 29 คน (ร้อยละ 48) จบการศึกษาระดับปริญญาเอก ร้อยละ 82 ปริญญาโท ร้อยละ 7 ปริญญาตรี ร้อยละ 11 และร้อยละ 87 ไม่เคยมาเข้าร่วมศึกษาดูงานที่โครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

3.ผลการประเมินจากคณะดูงานในด้านต่าง ๆ

ผลการประเมินคณะดูงานในด้านต่าง ๆ ได้มาจากการให้ผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานแสดงความคิดเห็นผ่านแบบประเมินในหัวข้อต่าง ๆ ซึ่งกำหนดระดับความคิดเห็นดังนี้ 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

EDP Class of Year 2019 Domestic Field Trip เข้ามาศึกษาดูงาน ณ โครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ บ้านปางมะหัน จ.เชียงราย วันที่ 18-20 มกราคม พ.ศ. 2562 โดยรับฟังการบรรยายและศึกษาดูงานฐานการเรียนรู้ภายในโครงการฯ ซึ่งมีผลการประเมิน ดังนี้

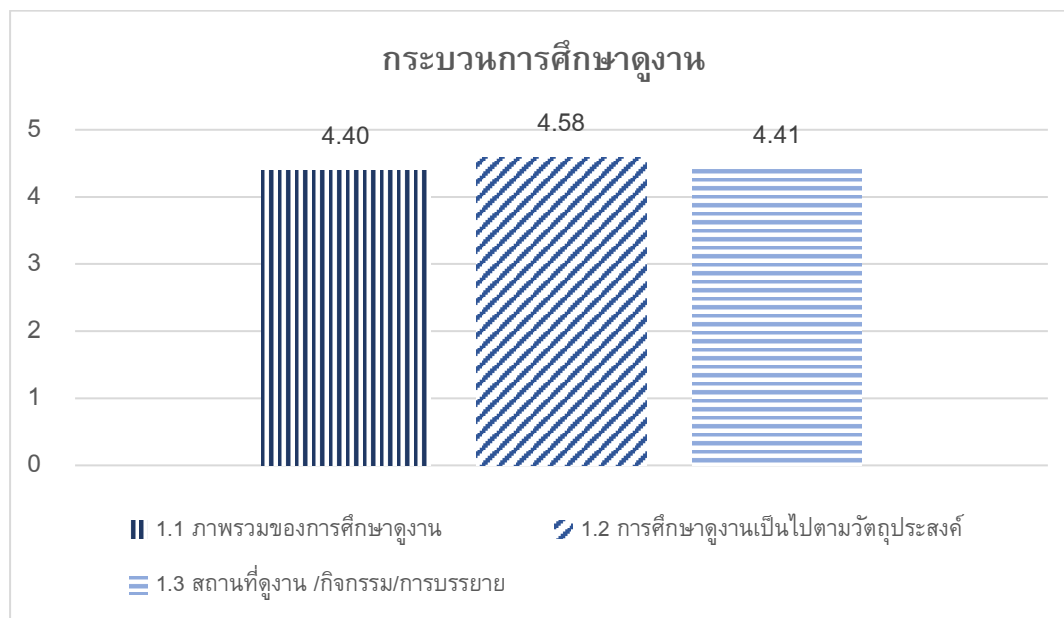
3.1 การประเมินผลภาพรวมเฉพาะด้าน 3 ด้าน คือ การบริหารจัดการ กระบวนการศึกษาดูงาน และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ พบว่า ด้านการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ มีค่าคะแนนน้อยที่สุด คือ 4.40

3.2 ผลการประเมินแยกตามประเด็น

(1) ด้านกระบวนการศึกษาดูงาน

ด้านกระบวนการศึกษาดูงานพบว่า เรื่อง ภาพรวมของการดูงานมีความเหมาะสม มีค่าคะแนนน้อยที่สุดอยู่ที่ 4.40

ผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานมีความคิดเห็นเรื่องการจัดลำดับเนื้อหาในการศึกษาดูงาน และกิจกรรมต่างๆ พบว่า

เรื่องการจัดลำดับเนื้อหาในการศึกษาดูงานอยากให้มีการรวมรายละเอียดกิจกรรม และปรับเรื่องการบรรยายเพื่อให้เห็นภาพการทำงานที่ชัดเจนขึ้น รวมทั้งว่าการแลกเปลี่ยนนั้นเป็นสิ่งที่ดี

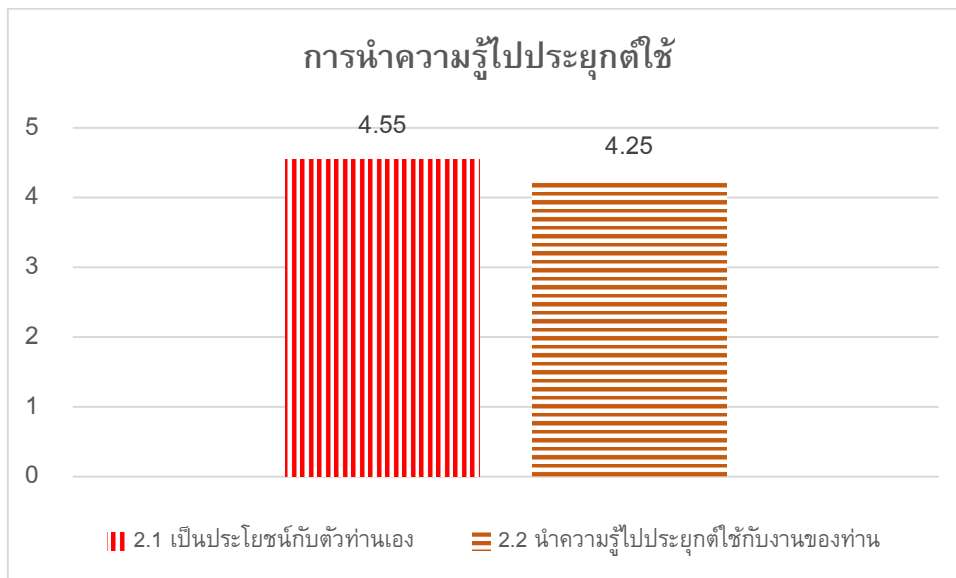
- มองเห็นภาพรวมแต่อยากให้รวมรายละเอียดในแต่ละกิจกรรม เพื่อประโยชน์ในเบื้องลึกยิ่งขึ้น รวมทั้งสร้างกิจกรรมที่ทาง EDP จะได้คิด วิเคราะห์และนำข้อมูลที่ได้กลับไปวางแผนพัฒนาต่อ
- อยากให้มีการบรรยายตั้งแต่วันแรกเพื่อจะได้เข้าใจภาพรวมและไปสังเกตตอนดูงานจริงมากขึ้น
- อยากให้ลงรายละเอียดในกิจกรรม เพื่อให้เข้าใจบริบทและข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น
- อยากให้เริ่ม session สุดท้ายก่อน (การบรรยายสรุป)
- กิจกรรมเยอะ สนุกดี แต่ตารางกิจกรรมค่อนข้างแน่น อาจมีเวลาพักระหว่างกิจกรรมบ้างเล็กน้อย
- สิ่งที่ดี คือ การที่ผู้นำที่ผ่านประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงมาแล้วมาบรรยาย
- Presentation on the Doi Tung Royal Project should precede the viewing and field trip excursion

ส่วนเรื่องการดูงานในแต่ละสถานทีนั้น ผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานมีความคิดเห็นให้เพิ่มเติมเนื้อหาในแต่ละสถานที่ดูงาน เช่น เพิ่มการลงพื้นที่, ศูนย์ผลิตและจำหน่ายงานมือ เพิ่มเรื่องคนในพื้นที่ , โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ บ้านปางมะหัน เพิ่มเรื่องการบรรยายเวลาเดินป่า เป็นต้น

- การเพิ่มเติมกิจกรรมและการลงพื้นที่จริง
 - การปรับกิจกรรมและการเรียนรู้
 - มีกิจกรรมเพิ่มเติม เช่น การเก็บผลไม้ (เปิดให้ประชาชนเข้าไปเที่ยวและเก็บเงิน) เพื่อให้เป็น ecosystem ในการท่องเที่ยวที่หลากหลาย
 - อยากให้มีกิจกรรมเพิ่มเติมในการได้สื่อสารกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิดมากขึ้น เช่น ลองใช้ชีวิตกับชุมชนเพื่อได้เรียนรู้จากชาวบ้านจริง, ร่วมกิจกรรมกับชุมชน หรือ กิจกรรมกลุ่มที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อได้ประโยชน์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
 - น่าจะลองให้ผู้เข้าร่วมงานเข้าพักกับชาวบ้าน เพื่อทำความเข้าใจและผูกมิตร (ตามความสมัครใจ) แทนการเข้าพักในโรงแรม
- สถานที่ศึกษาดูงาน
 - ศูนย์ผลิตและจำหน่ายงานมือ
 - ได้ข้อมูลเยอะจากการดูงานที่โรงงาน แต่อยากให้กระชับกว่านี้เล็กน้อย เพราะจะได้ไปรู้จักพื้นที่อื่นๆ บดออยตุง
 - กิจกรรมศูนย์ผลิตและจำหน่ายงานมือ น่าจะให้ความสำคัญเรื่อง การปรับปรุงคนในพื้นที่ได้อย่างไรและจะ maintain คนรุ่นเดิม/engage คนรุ่นใหม่ได้อย่างไร
 - โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ บ้านปางมะหัน
 - ก่อนเข้าไปชมปางมะหัน ถ้ามีการให้ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่จะทำให้เราสามารถ appreciate สิ่งที่เราได้เห็นมากขึ้น
 - การเดินป่าอยากให้หยุดในจุดต่างๆ เพื่ออธิบายสิ่งที่โครงการพัฒนาดอยตุงฯ พัฒนา เช่น ภูมิศาสตร์ ความเป็นมา จุดปลูกชาน้ำมัน แล้วมีการบรรยายเกี่ยวกับชาน้ำมัน จะเพิ่มประสบการณ์และทราบถึงโครงการพัฒนาดอยตุงฯ มากขึ้น
 - การเดินป่าที่ปางมะหัน อาจจะเพิ่มเติมความรู้เรื่องของชาน้ำมันไปด้วยครับ และเพิ่มกิจกรรม walk rally ในระหว่างเดินป่า เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและการทำงานเป็นทีม
 - ปางมะหันไกลและเหนื่อยเกินไปเอาเวลาไปดูดอยตุงให้ละเอียด อาจมี work shop ร่วมด้วย
 - อื่นๆ
 - ชอบทุกๆ กิจกรรมและถือว่าเป็นประสบการณ์ที่คุ้มค่ามาก

(2) ด้านการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

(2.1) ด้านการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ พบว่า เรื่อง ประเด็นการนำไปใช้ประโยชน์ต่อหน่วยงาน มีค่าคะแนน คือ 4.25

การนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง คือ การเตือนสติตัวเอง ว่ายังมีคนอื่นที่ลำบากและยังต้องการความช่วยเหลือ

ส่วนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานหรือการทำงาน ผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานมีความคิดเห็น มีดังนี้

- หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถนำไปใช้พัฒนาธุรกิจ/องค์กรได้ โดยเริ่มต้นจากการพัฒนามนุษย์, ความเป็นอยู่, ความคิด/ทัศนคติ รวมทั้งการพัฒนาทักษะที่คนในพื้นที่สามารถนำไปใช้หารายได้อย่างยั่งยืน ถือเป็นสิ่งที่ใช้พัฒนาองค์กรได้
- การลงมือทำกับชาวบ้านเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ เมื่อพัฒนาพื้นที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางแผนไว้ โดยเฉพาะวิธีการในการทำงานที่สามารถนำไปบริหารและพัฒนาทีมงาน
- ได้ความคิดที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับงาน คือ การทำงานต้องคิดว่าผู้มีส่วนร่วมจะได้ประโยชน์อะไร สิ่งแวดล้อม ลูกค้า ฯลฯ ได้ประโยชน์หรือไม่ ช่วยให้องค์กรพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างไร เป็นต้น
- การตั้งเป้าหมายในการทำงานอย่างเป็นระบบจากต้นน้ำ (จุดเริ่มกระบวนการ) กับปลายน้ำ (ผลสัมฤทธิ์) เพื่อให้ได้การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- จะนำวิธีการพัฒนาที่ยั่งยืนไปปรับโดยใช้แนวทางของดอยตุงฯ
- แนวคิดและวิธีการทำงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อตนเองและผู้อื่น
- การลงมือทำ Lead by action

(2.2) การศึกษาดูงานในครั้งนี้ได้รับแรงบันดาลใจหรือประเด็นจากการศึกษาดูงานเรื่องใดบ้างที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานของท่าน สรุปได้ดังนี้

หลักการและแนวคิดในการทำงาน

- หลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา
- การพัฒนาอย่างยั่งยืน
- การพัฒนาและสร้างคน รวมทั้งการพัฒนาผู้นำ (leader) ให้มีความเป็นผู้นำที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า พัฒนาชุมชนให้สามารถเอาตัวรอดพึ่งตนเองได้
- Concept ในการพัฒนาของดอยตุงฯ "ปลูกป่าปลูกคน" จะเอาไปพัฒนาองค์กรได้อย่างยั่งยืน
- แนวคิดการบริหารจัดการ
- แนวคิดการทำงานร่วมกับชุมชน
- Engagement, Community engagement
- การทำงานเพื่อสังคมที่มีจุดเป้าหมายและจุดประสงค์
- การเสียสละ เห็นและให้โอกาสผู้อื่น รวมทั้งการช่วยเหลือผู้อื่นได้
- การสร้างความสุขใจ

วิธีการทำงานของโครงการพัฒนาดอยตุงฯ

- การทำงานที่จะต้องมีความรู้จริง การปฏิบัติจริง ลงมือทำในพื้นที่จริงเพื่อให้เข้าใจได้ถูกต้อง ต้องเข้าใจโจทย์ที่จะต้องแก้ไข ทำให้แก้ปัญหาได้ตรงจุดและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้จริง
- การทำงานต้องเข้าใจและเข้าถึงปัญหาและการแก้ไขปัญหา ที่ต้องใช้เวลา การวางแผน และมีทีมงานที่ดี รวมทั้งการคิดในการช่วยเหลือคนอื่น ความรักในงานที่ทำ การตั้งใจในการทำงานด้วยใจ
- การสร้างทีมงาน
- การถามชาวบ้าน
- การจะเปลี่ยนแปลงอะไรได้ก็ต้องศึกษาผู้ถูกเปลี่ยนแปลงก่อนว่าทำแล้วจะได้ประโยชน์อะไร ไม่ใช่ไปสั่งเขา
- การพัฒนาคนโดยใช้การมีส่วนร่วมและพัฒนาผู้นำเป็นหลัก
- การทำงานและการวางแผนงาน End 2 End

- Engagement การซื้อใจคน เช่น การทำงานให้เห็นและไม่ปกปิด การเข้าไปใช้ชีวิตด้วยกันเพื่อ gain say in ที่แท้จริง
- การคิดถึงสังคม การตอบแทนให้สังคม
- การใช้ใจทำอะไรเพื่อคนอื่น

ประเด็นอื่น ๆ ที่ได้เห็นและเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน

- ได้เห็นการคิด การดำเนินการที่เป็นระบบ
- เข้าใจวิธีการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน
- Social enterprise กับความยั่งยืน
- Objective ในการทำงานว่า ชาวบ้านจะได้อะไร ทำให้ทุกโครงการสำเร็จได้
- การให้โดยไม่หวังผล การช่วยเหลือ การทำประโยชน์ให้กับสังคมและชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ใช่กับตัวเอง
- การทำเพื่อสังคมจากใจจริงในยุคปัจจุบันนั้นยากมาก
- การตั้งเป้าหมายที่เป็นจริงไม่เร่งรัด
- มีโอกาสดีๆ ที่เห็นว่า มีวิธีที่จะช่วยเหลือคนจากรากหญ้าแบบยั่งยืนได้อย่างไร
- การถ่ายทอดความรู้จากชุมชน

การศึกษาดูงานทำให้ได้แรงบันดาลใจในเรื่องต่าง ๆ

- ได้แรงบันดาลใจเกี่ยวกับเรื่องของความเสียสละของสมเด็จย่า เห็นถึงความอุทิศซึ่งจะนำไปถ่ายทอดกับทีมงานได้เห็นถึงคุณค่าที่ได้รับ
- ได้รับแรงบันดาลใจในเรื่องการให้ การเสียสละ มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน
- ได้แรงบันดาลใจเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการดูแลชุมชน แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนสามารถประยุกต์กับการทำงานได้อย่างดีทั้งเรื่องวิธีคิดที่รอบคอบ การมีแรงบันดาลใจ และทุ่มเทอย่างเต็มที่
- ได้แรงบันดาลใจจากการการพบพูดคุยกับคนที่โครงการพัฒนาอดอยตุฯ โดยเฉพาะการตามหาและตอบโจทย์ Life purpose ของตัวเองจริงๆ
- ได้รับแรงบันดาลใจอย่างมากโดยเฉพาะแผน กระบวนการทำงานของโครงการพัฒนาอดอยตุฯ และสมเด็จย่า
- การวิเคราะห์โจทย์ได้ถูกต้องในด้านการไขปัญหาปากท้อง ของชาวบ้านเป็นหลัก แทนการโจมตีเรื่องยาเสพติด ซึ่งเป็นผล เป็น inspiration ให้มีการหา custom pain point ก่อนหา solution

- การคิดดีทำได้ ความต่อเนื่อง (อดทน)
- ได้กำลังใจ

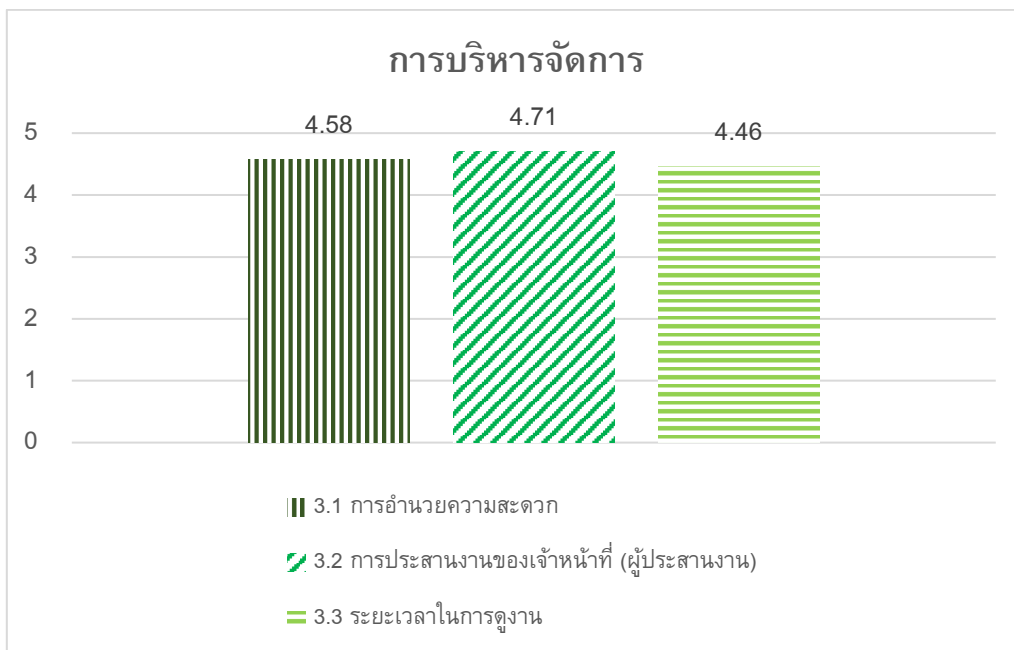
อื่นๆ

- เพิ่งทราบว่าสมเด็จย่าสร้างตอมุงขึ้นมาจากพื้นที่แห้งแล้ง เสี่ยงภัย มีอันตรายมาก ขึ้นชมที่งานโครงการพัฒนาตอมุงฯ ที่ร่วมกันสานต่อปณิธานของสมเด็จย่า ช่วยกันพัฒนาจนยั่งยืนและมีชื่อเสียงทั่วโลก

(3) ด้านการบริหารจัดการ

ด้านการบริหารจัดการพบว่า เรื่อง ระยะเวลาในการดำเนินงาน มีค่าคะแนนน้อยที่สุด

คือ 4.46

ด้านการบริหารจัดการ เรื่องการอำนวยความสะดวกนั้น จะรวมเรื่องการเดินทาง อาหาร เครื่องดื่ม และที่พัก ซึ่งคณะศึกษาตมุงมีความเห็นว่ายังมีบางส่วนที่ควรแก้ไข เช่น เรื่องความสะดวก

- การจัดการทำได้ดีมากอยู่แล้วครับ
- ความสะดวกของกิจกรรมเก็บผักทำกิน อุปกรณ์ที่ใช้ไม่สะดวกนัก สบู่และอุปกรณ์ล้างไม่เพียงพอ
- โรงแรมมีกลิ่นห้องน้ำเข้าห้อง
- ศูนย์/โรงงานทอผ้า, กระดาษสา, กาแฟ, เซรามิค ฯลฯ น่าจะมีห้องน้ำให้แขกมากกว่านี้อีกหน่อย

- วันแรกของการดูงาน น่าจะจัดรับประทานอาหารกลางวันด้านล่าง ไม่ต้องขึ้นมาบนดอย จะได้ขึ้นครั้งเดียวส่วนวันที่ 2 กลับค้ำไปนิดหนึ่ง

ผู้เข้าศึกษาดูงานมีความชื่นชมในการทำงานของผู้ประสานงานและทีมงาน

- เจ้าหน้าที่มีความตั้งใจอย่างสูงในการจัดกิจกรรมให้ทางคณะดูงาน เห็นความทุ่มเทของทุกคน และความเต็มใจในการให้ความรู้ ต้องขอบคุณเป็นอย่างสูง

ส่วนเรื่องระยะเวลาในการศึกษาดูงานที่มีค่าคะแนนน้อยที่สุด ซึ่งความคิดเห็นส่วนใหญ่อยากให้มีการเพิ่มเวลาในการทำกิจกรรม และลดระยะเวลาในการเดินทาง

- ควรบริหารเวลาให้ดีขึ้น
- ควรเพิ่มเวลาในการมีส่วนร่วมกับชุมชนมากยิ่งขึ้น ถ้าได้เห็นแนวทางการพัฒนาคนโดยแนวทางดอยตุง เพื่อให้เข้าใจการพัฒนาคนอย่างยั่งยืน
- อยากให้ระยะเวลาในการดูงานนานกว่านี้และได้ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากกว่านี้ (เข้าใจว่าเวลาของ EDP เอง เป็นตัวจำกัด)
- เวลาเดินทางมากเกินไป ถ้าใช้เวลาในการเดินทางน้อยลงจะดีมาก

4. การศึกษาดูงานเป็นไปตามความคาดหวัง ซึ่งกำหนดระดับความคาดหวัง ดังนี้ 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = มาก 4 = มากที่สุด

ผู้ที่ตอบว่าเป็นตามความคาดหวังระดับ 4 (ร้อยละ 51) โดยให้เหตุผลว่า

- ได้เรียนรู้เข้าใจ และได้แรงบันดาลใจจากการศึกษาดูงาน
 - ได้เข้าใจหลักการพัฒนาของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ เชิงธุรกิจและด้านสังคม ความเป็นอยู่ของชุมชน
 - ได้เข้าใจการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
 - ทำให้เราเข้าใจเรื่องประโยชน์ของการให้โอกาสและผลดีที่เกิดขึ้นจริง
 - สามารถสร้างแรงบันดาลใจ จากการสร้างผลสำเร็จในโครงการใหญ่
 - โครงการพัฒนาดอยตุงฯ ให้แรงบันดาลใจอย่างมาก
 - ได้รู้และได้เห็น ในสิ่งที่ทางโครงการทำเป็นสิ่งที่ครบวงจร
- การมาศึกษาดูงานได้รับมากกว่าที่คาดหวัง
 - ก่อนมาไม่ได้คาดหวังหรือมองภาพดอยตุงว่าเป็นอย่างไร พอมาเจอก็เข้าใจในชุมชน ความคิด จิตวิญญาณ ผมว่าดีมาก ๆ ครับ อยากให้เอาไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นของประเทศ
 - ครั้งแรกไม่ได้คาดหวังอะไรมาก แต่กลับได้เห็นการพัฒนาที่มีความยั่งยืนอย่างแท้จริง

- ไม่ได้คิดว่าจะได้ใกล้ชิดและเข้าใจผู้ที่ดอยตุงอย่างลึกซึ้งขนาดนี้ ชอบคนที่ทำงานดอยตุง ทำด้วยใจและความเสียสละ และทิ้งกับความสำเร็จและความก้าวหน้ากับโครงการของดอยตุงฯ
- เรียนรู้จากการลงพื้นที่จริง
 - ได้เข้าใจเนื้อหาของดอยตุงในด้านทฤษฎีและปฏิบัติและได้เห็นภาพการทำงานและวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างแท้จริง
 - ได้เข้าใจคำว่าพัฒนาอย่างยั่งยืน sustainable development เป็นอย่างไร การดูงานนี้มีคำตอบ
 - ได้สัมผัสวิถีชีวิตของชาวดอยตุง /คนในพื้นที่ แบบที่เราไม่สามารถสัมผัสด้วยตนเองได้
 - ได้เข้าพื้นที่จริงและเรียนรู้จริงโดยมีความเกี่ยวข้อง เช่น การเก็บชาโดยตรง ได้รับการอธิบายสรุปที่ดีและชัดเจน และได้พบเพื่อนร่วมเดินทาง นำการเดินทางที่ดี
 - Focus ดี คือเห็นหลายๆ ด้านของโครงการพัฒนาดอยตุงฯ และได้เห็นของจริง ส่วนที่ควรปรับปรุง คือ ช่วงเดินป่าที่น่าจะสามารถอธิบายเรื่องของป่าได้มากกว่านี้
 - คุณภาพคับแก้วทั้งคุณภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และบุคลากรที่น่าเสนอได้สัมผัสความเป็นอยู่ของชาวบ้านและได้เห็นพัฒนาการได้ชัดเจน
- อื่นๆ
 - มีความชื่นชมหลักการทำงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณแล้ว แต่อยากทราบว่าท่านทำอย่างต่อเนื่องได้อย่างไร มีความสำคัญอย่างไรกับการวางแผนจัดการการติดตามผล (วัดผล) และการปรับปรุง โจทย์ของชีวิตผมส่วนหนึ่ง คือ จะช่วยคนไทย/ประเทศไทยได้อย่างไร
 - จัดโครงการได้ดี มีการดูงาน field work ก่อน แล้วจึงสรุปว่าสิ่งที่ได้ดูไป มีความหมายหรือวัตถุประสงค์อย่างไร มีความยากลำบากในการพัฒนามากเพียงใด ทำให้ประทับใจในความสำเร็จของโครงการ รวมทั้งคิดถึงสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ และในหลวงรัชกาลที่ 9 มากๆ ปล. เดินป่ามากกว่านี้อีกหน่อยก็จะดีค่ะ จะได้เห็นความลำบากของรุ่นบุกเบิกมากขึ้น

ผู้ที่ตอบว่าเป็นตามความคาดหวังระดับ 3 (ร้อยละ 46) โดยให้เหตุผลว่า

- ได้เรียนรู้เข้าใจและได้แรงบันดาลใจจากการศึกษาดูงาน
 - ทำให้เข้าใจการทำงานของเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน เข้าใจถึงพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณในการพัฒนาพื้นที่ให้สำเร็จ
 - เข้าใจชุมชนและการให้ที่ยิ่งใหญ่
 - เข้าใจที่มาและวัตถุประสงค์ของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ

- ได้เห็นและเข้าใจการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสามารถส่งต่อให้สถานที่อื่น
- ได้เรียนรู้วัตถุประสงค์การทำงานของโครงการพัฒนาโดยตุงฯ ทั้งเชิงทฤษฎีและผลงานรูปธรรม
- เรียนรู้วิธีการสร้างงานและทำธุรกิจแบบยั่งยืน
- ได้ความรู้และแรงบันดาลใจที่ดี
- ดีมาก ๆ ได้เห็นการจุดประกายและความสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง ทำให้มีแรงบันดาลใจในการเป็นจุดเริ่มต้นการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม ได้เรียนรู้แนวคิดต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ ได้ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ
- เข้าใจประสบการณ์ตรง
- เรียนรู้จากการลงพื้นที่จริง
 - ได้มีโอกาสได้สัมผัสกับสถานที่จริง การทำงานจริงเพื่อคนอื่น
- อื่นๆ
 - ประทับใจในสิ่งที่ได้เห็น และในทีมงาน ทั้งผู้ที่เสียสละทำงานเพื่อสังคม ได้เห็นคุณภาพชีวิตของชาวบ้านดีขึ้นได้อย่างไร อย่างเป็นรูปธรรม ที่ประสบความสำเร็จ ประทับใจมากครับ

ผู้ที่ตอบว่าเป็นตามความคาดหวังระดับ 0 (ร้อยละ 3) โดยให้เหตุผลว่า

- ไม่เคยมีความคาดหวัง และชื่นชมทุกๆ ท่าน ในความตั้งใจ จริงใจ ประทับใจมากๆ
- เหนื่อยกว่าและดีกว่าที่คาดหวัง

5. ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาตุงาน

- ควรมีการประชาสัมพันธ์เรื่องราวเกี่ยวกับตอยตุง
 - ควรมีการเผยแพร่ไปตามสื่อต่างๆ เพื่อให้คนที่ไม่สามารถมาที่ตอยตุง ได้รับรู้เรื่องราว
 - อยากให้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ตอยตุงมากขึ้น เพื่อนำเสนอให้คนรู้จักผลิตภัณฑ์มากขึ้น
 - ควรทำ Doi Tung philosophy ขึ้นมาและ promote ให้คนได้รับการเผยแพร่แนวคิด ทำให้พัฒนาในพื้นที่อื่นๆ ยิ่งทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น
- การสำรวจการนำกลับไปใช้ประโยชน์
 - น่าจะมีการสำรวจผู้มาศึกษาตุงานว่ากลับไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง กลับมาบรรยายให้กับผู้ตุงานรุ่นต่อไป อาจมีผู้ feedback เพียง 1% ก็ดี มีประโยชน์แล้ว

- การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยว
 - การ design product ที่หลากหลาย ควรมีการให้ความรู้ชาวบ้านมากขึ้น เนื่องจาก product design ที่ชาวบ้านขายยังไม่มี innovation (สินค้า design มีแค่ในร้านดอยตุง)
 - ต้องระวังเรื่อง technology disruption/automation การใช้คนทำและสร้างงานต้องมี balance เรื่อง cost + competitive
 - ขอให้พัฒนาด้าน experiential tourism อย่างต่อเนื่องต่อไป เพราะดอยตุงมีศักยภาพสูงมาก
- การสนับสนุนจาก EDP
 - เนื่องจาก EDP หลายๆท่านมาจากองค์กรใหญ่ๆ อยากให้ทางดอยตุงหรือโครงการอื่นๆที่ทาง หรือโครงการอื่นๆ ที่ทางดอยตุงทราบ เช่น น่าน บอกสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่ต้องการให้ EDP support ได้
- อื่นๆ
 - ประทับใจการดำเนินงานครั้งนี้มากประทับใจดอยตุง วิถีชีวิต และหลักการพัฒนาโครงการของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ
 - มีความภูมิใจในบอร์ดดอยตุงมากครับ และชื่นชมความตั้งใจของทีมงานดอยตุง
 - ถ้าสามารถเปลี่ยนที่อยู่อาศัยของชาวบ้านให้เป็นระเบียบ สวยงาม ก็จะน่าดูเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ (ที่ปางมะหัน)